

De stedelijke samenleving

ca. 1000 – 1300 na Christus

Naam:

Klas:

Inhoud

Afspraken.....	2
Probleemstellingen.....	2
Probleemstelling 1: Hoe ontstaan steden?.....	3
Opdracht 1: Even herhalen.....	3
Probleemstelling 2: Hoe ontwikkelen de steden zich tot autonome en solidaire gemeenschappen?...	4
Opdracht 1: Steden zijn gebonden aan regels, vroeger en nu.....	4
Opdracht 2: Welke andere regels waren er nog?.....	4
Opdracht 3: Met geld kan je alle richtingen uit.....	5
Opdracht 4: De poorters omwilden hun stad.....	7
Opdracht 5: Bij wie lag de bestuurlijke macht?.....	7
Opdracht 6: Een antwoord op de probleemstelling.....	8
Probleemstelling 3: Waardoor ontstonden er sociaaleconomische en politieke spanningen in de stedelijke samenleving?	8
Opdracht 1: Economische spanningen.....	8
Opdracht 2: Sociale spanningen.....	9
Opdracht 3: Politieke spanningen.....	10
Opdracht 4: Een antwoord op de probleemstelling.....	10

Afspraken

1. Volwassen gedrag (rustig houden, niet roepen)
2. Heb je een vraag? Dan stel je deze rustig en fluisterend aan je medeleerling.
3. Geraak je er samen niet uit? Dan steek je je hand op en komt de leerkracht.

Probleemstellingen

1. Hoe ontstonden nieuwe steden?
2. Hoe ontwikkelen de steden zich tot autonome en solidaire gemeenschappen?
3. Waardoor ontstonden er sociaaleconomische en politieke spanningen in de stedelijke samenleving?

Probleemstelling 1: Hoe ontstaan steden?

Opdracht 1: Even herhalen

Sinds het einde van de klassieke oudheid waren de steden klein geworden of zelfs helemaal verdwenen. Vanaf de 9^e eeuw begint de stedelijke bevolking opnieuw langzaam te groeien. Vanaf het jaar 1000 gaat dit in een versneld tempo.

De nabijheid van een rivier, een belangrijke handelsweg of een burcht speelt daarin een belangrijke rol. Deze laatste biedt niet alleen bescherming, maar is ook een belangrijke klant voor handelaars en ambachtslieden. Velen vestigen zich dan ook rondom burchten, maar ook nabij abdijen, oude Romeinse steden... vestigen zich mensen.

In het graafschap Vlaanderen groeit de stedelijke bevolking opvallend snel. Door de klimaatsverandering zijn de landbouwopbrengsten er groter dan in andere gebieden. De Vlaamse boeren bewerken daarnaast ook de vruchtbare poldergronden en voeren sneller nieuwe landbouwtechnieken (drieslagstelsel, betere ploeg, egge, betere bemesting...) in. Daardoor ontstaan er landbouwoverschotten, waarmee de stedelijke bevolking kan worden gevoed.

Vlaanderen heeft ook interessante exportproducten. Het Vlaamse laken is van topkwaliteit waardoor het overal in Europa verkocht en gekocht wordt.

Waar ging de middeleeuwse mens zich vestigen en waarom?

.....

.....

Hoe komt het dat in Vlaanderen de stedelijke bevolking sneller groeit dan in omliggende gebieden?

.....

.....

.....

Probleemstelling 2: Hoe ontwikkelen de steden zich tot autonome en solidaire gemeenschappen?

Opdracht 1: Steden zijn gebonden aan regels, vroeger en nu.

Als wij de dag vandaag iets willen bouwen in Vlaanderen, zijn wij gebonden aan regels opgelegd door de overheid. Wij mogen niet doen wat we willen anders ontstaat er wanorde en loopt alles mis. Wat kunnen we zeggen qua ordening van de bebouwing in het landschap?

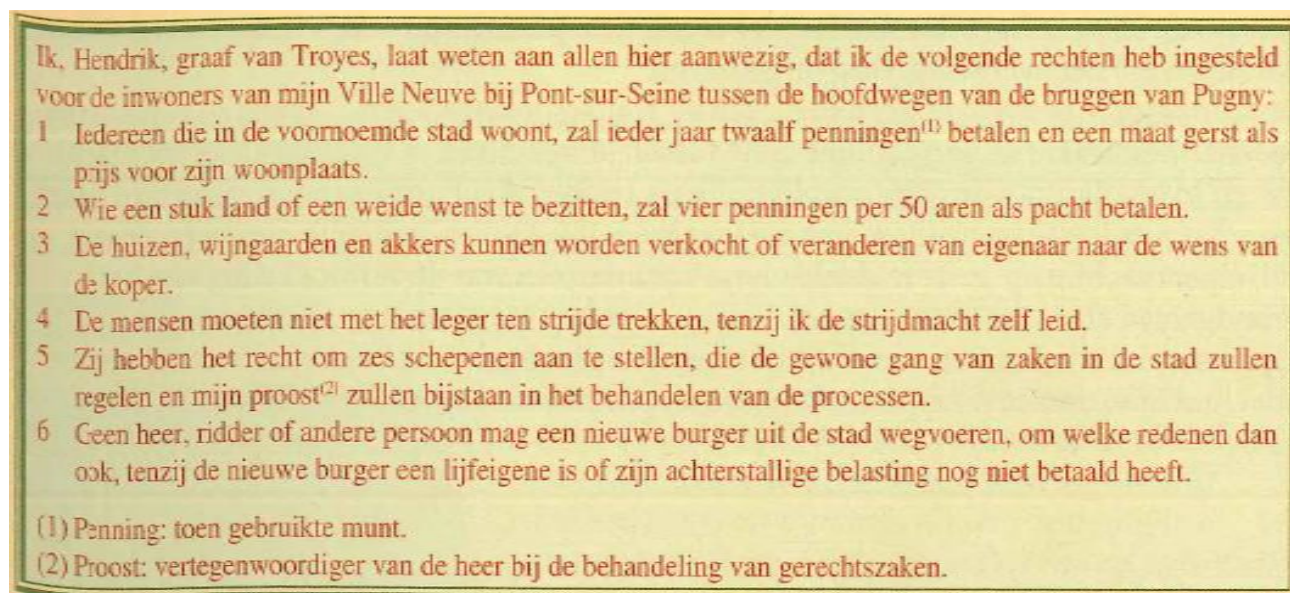
.....

In het middeleeuwse landschap waren er ook regels: hoe groot de stad mocht zijn, de hoogte van de muren, of ze wel een muur mochten bouwen of juist niet.... De regels werden opgesteld door de heer op wier zijn grond de stad is gebouwd.

Opdracht 2: Welke andere regels waren er nog?

Het feodale stelsel dat decennia lang in gebruik was, begon af te brokkelen. Leenheren begonnen hun gebieden zelfstandig te regeren. Aangezien de nieuwe steden zich op de gronden van deze wereldlijke of geestelijke heer bevonden, hadden de stedelingen feodale verplichtingen tegenover hen. Met deze verplichtingen kregen zij ook rechten.

In het document hieronder kan je meer lezen over deze feodale verplichtingen en rechten.

Met welk hedendaags equivalent kan je dit document vergelijken? (Denk hierbij aan het document dat je ondertekend wanneer je ergens gaat werken.)

.....

Waarom zou een heer zulke verplichtingen opstellen? (Denk hierbij aan inkomsten door een stad i.p.v. landbouwgronden.)

.....

Opdracht 3: Met geld kan je alle richtingen uit.

Uit les 33 weet je dat er in de steden vele ambachts- en handelaarsgilden zijn. Deze zorgen voor vele inkomsten voor de stad. Naarmate de steden rijker werden kochten ze die verplichtingen af. Deze verworven vrijheden lieten ze in keuren optekenen. Hiermee wordt de autonomie van een stad bekrachtigd en onbetwistbaar. Ze beschikten vanaf nu over een eigen recht en eigen rechtbanken.

Hieronder kan je 2 keuren terug vinden, de linkse is van Gent en de rechtse van Leuven.

- 1 De burgers van Gent moeten hun vorst en vriend (de graaf van Vlaanderen) boven elke andere prins getrouw zijn, zolang hij hen volgens recht en rede behandelt.
- 2 De stad mag dertien schepenen aanduiden die over alle zaken zullen beslissen.
- 3 De Gentenaren moeten voor hun vorst aan geen enkele militaire tocht deelnemen tenzij op zee.
- 30 Wanneer te Gent een persoon aangetroffen werd die schadelijk is voor gans de stad, dan zal hij uit de stad verbannen worden (...), naar het oordeel van de schepenen.

Een bewerking van de versie terug te vinden in A.E. Gheldolf, Histoire constitutionnelle et administrative de la ville de Gand

- 1 Ten eerste, dat wij (Wenceslas) nu en voortaan elk jaar onze zeven schepenen van Leuven zullen benoemen en aanstellen, te weten vier onder onze goede lieden van de geslachten (patriciërs) en drie onder onze goede lieden van de gildebroeders en van de ambachten; en wij willen dat onze meier (de gerechtelijke vertegenwoordiger van de hertog) van Leuven altijd overleg zal plegen met de gemene gildebroeders van onze voorschreven stad om de personen voor te dragen, onder wie wij onze zeven schepenen elk jaar zullen uitkiezen.
- 2 Zo hebben wij hun toegestaan dat er van de 21 gezworenen van onze stadsraad nu en voortaan elk jaar elf gezworenen van onze goede lieden van de geslachten van Leuven zullen zijn en tien gezworenen van onze goede lieden van de ambachten.
- 3 En voorts zal men al de ambachten van onze stad Leuven bijeenvoegen, zodat er maar tien zullen zijn. Elk ambacht zal zijn gezworenen kiezen bij meerderheid van stemmen van de goede lieden van hetzelfde ambacht.

Uit de keure van de Brabantse hertog Wenceslas, in 1378 verleend aan de stad Leuven

Toon met een fragment aan dat de Gentenaars de vorst niet meer onvoorwaardelijk moeten gehoorzamen?

.....

.....

Welke tweevoudige taak hebben de schepenen?

.....

.....

Wat schiet er nog van de verplichte krijgsdienst over?

.....

.....

Kun je op basis van de gegeven zeggen dat Leuven democratisch bestuurd wordt? Motiveer je antwoord.

.....

.....

.....

.....

Uit bovenstaande gegevens van Gent kunnen een drievoudige autonomie ontwaren: juridisch, militair en bestuurlijk. Welke 3, van de 4, behoren bij de juiste autonomie?

Juridisch:

Militair:

Bestuurlijk:

De keuren werden bewaard in Belforten. Deze stonden in het hart van de stad. Deze Belforten waren bedoeld om de verworven vrijheden te beschermen. Zo kon de stad ten allen tijde aantonen dat zij haar verplichtingen heeft kunnen afkopen. Het waren een soort van torens die werden aangebouwd bij stadshuizen of lakenhallen.

Lakenhalle van Leper

Welk gevoel roepen deze gebouwen bij je op?

.....

Belfort van Brugge

Hieronder zie je een voorbeeld van een keure zoals het er toen uitzag.

Leg kort uit wat een keure is, waar deze voor dienen en waar ze bewaard worden.

.....

Opdracht 4: De poorters omwilden hun stad

De poorters (inwoners) omgaven hun stad met muren. Daarnaast hadden zij ook een eigen militie.

Wat kan je zeggen over de bevolkingsconcentratie in de stad Brugge? Wat is een duidelijke grens tussen wonen en platteland?

.....

Kan je het nut verklaren van zo'n duidelijke bouwgrens?

.....

De poorters ommuurden hun steden niet zonder na te denken.

Hiernaast zie je de stad Lier.

Hoeveel stadsmuren herken je op het schilderij?

.....

Hoe wordt de grond gebruikt tussen de eerste en tweede stadsmuur?

.....

Dit gebruik zie je ook terug bij de stad Brugge. Alleen liggen daar de gronden binnen de eerste muur. Maar waarom? Probeer minstens één verklaring te geven. Denk hierbij terug aan de groeiende bevolking en de vele oorlogen uit die tijd.

.....

Opdracht 5: Bij wie lag de bestuurlijke macht?

De bestuurlijke macht werd toevertrouwd aan een raad, voorgezeten door (één of twee) burgemeesters. Binnen de stad heerste er een sfeer van vrijheid, solidariteit en gelijkheid.

Burgemeester of raadsman?

←

..... →

Opdracht 6: Een antwoord op de probleemstelling

1. Hoe waren de steden gebonden aan hun leenheer en hoe kochten ze deze verplichtingen af?
2. Waarin werd dit opgeschreven en opgeborgen?
3. Hoe beveiligden de inwoners hun stad?
4. Wie bestuurde de stad?

.....

.....

.....

.....

.....

Probleemstelling 3: Waardoor ontstonden er sociaaleconomische en politieke spanningen in de stedelijke samenleving?

Hoewel er gelijkheid en eensgezindheid heerste, verminderde dit naarmate 1200. Hierna begonnen er problemen de kop op te steken.

Opdracht 1: Economische spanningen

In de wereld kunnen we momenteel 2 economische systemen ontwaren. Welke zijn dit?

.....

.....

In de middeleeuwen kon men het eerste economische systeem terugvinden. Door de groeiende handel steeg immers het winstbejag van de kooplieden. De kooplieden-ondernemers gebruikte verschillende manieren om nog meer te kunnen verdienen. Zo hielden ze de productiekosten laag door lange werktijden en lage lonen. Vele handwerkers leefden net boven de armoedegrens. Wie zijn werk verloor, vergrootte de groep marginalen (werklozen). Dit zorgde voor economische spanningen.

Opdracht 2: Sociale spanningen

Uit les 33 weet je dat de verschillende ambachten zich verenigden om sterker te staan tegenover de handelaren. Leg kort uit wat een gilde is.

.....

.....

.....

De kleine beroepen zoals bakker, slaggers, timmerlui en metselaars waren kleine zelfstandigen die werkten voor klanten uit de stad en daarom konden rekenen op een redelijk vast inkomen. Zij zorgde in feite voor de dagelijkse behoeften van de middeleeuwse stad.

Spinners, wevers, koperslaggers en wapensmeden daarentegen werkten in dienst van de rijke kooplieden-ondernemers voor de internationale handel.

In ateliers werkten leerlingen en gezellen onder leiding van meesters. Maar ook hier kwamen problemen.

	ZONEN VAN MEESTERS	ZONEN VAN NIET-MEESTERS	TOTAAL AANTAL NIEUWE MEESTERS
1420-1449	213	67	280
1450-1479	249	15	264
1480-1509	175	8	183
1510-1539	225	0	225

Wat kan je afleiden uit deze tabel?

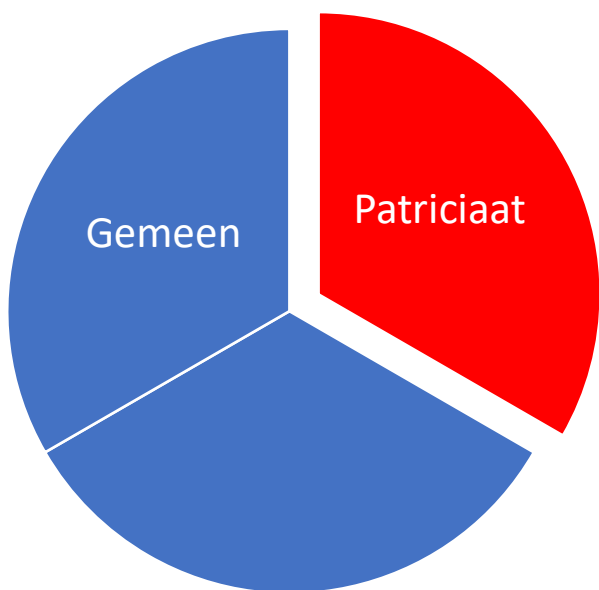
.....

.....

.....

Het meesterschap kwam in handen van een beperkt aantal families, hierdoor kregen vele leerjongens of gezellen niet de kans om meester te worden. Dit zorgde voor wrevel tussen de ambachten.

Opdracht 3: Politieke spanningen

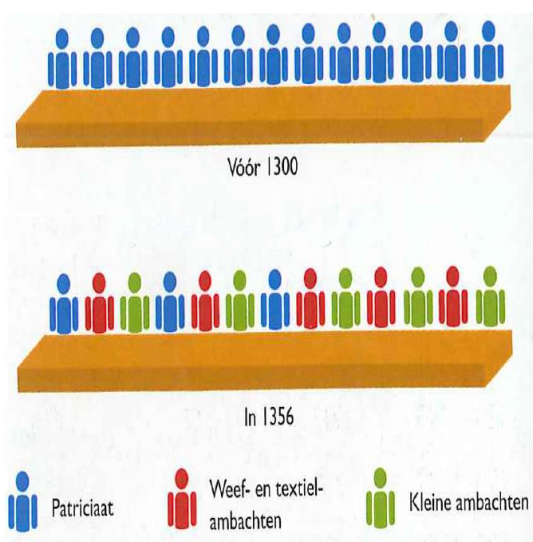
We kunnen de middeleeuwse stad in 2 grote groepen opdelen: het gemeen en het patriciaat.

Het gemeen: de ambachten, marginalen...

Patriciaat: rijke koopmansfamilies

Wat kan je zeggen over de verhouding tussen het patriciaat en het gemeen?

.....

Deze verhouding staat haaks op diegene die de macht hebben in de stad.

Wie heeft de macht in de stad?

.....

Deze situatie was onhoudbaar. Het gemeen voelde zich gedegradeerd tot tweederangsburgers. Dit zorgde voor spanningen daar het gemeen ook inspraak wilt hebben in de politiek.

Al deze spanningen zorgde er voor dat er democratische revoluties kwamen die voor verandering zorgden.

Opdracht 4: Een antwoord op de probleemstelling

1. Hoe ontstonden de economische spanningen?
2. Hoe ontstonden de sociale spanningen?
3. Hoe ontstonden de politieke spanningen?
4. Wat is het gevolg van deze spanningen?

.....

